

РОЗДІЛ 2

КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО; МУНІЦИПАЛЬНЕ ПРАВО

УДК: 342

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2022.72.14>

ПРИНЦИПИ ТЛУМАЧЕННЯ ОСНОВНИХ ПРАВ ЛЮДИНИ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ МІЖНАРОДНОГО ПРЕЦЕДЕНТНОГО ПРАВА

Бурдейний Ю.І.,

*приватний нотаріус Заставнівського районного
нотаріального округу Чернівецької області*

Бурдейний Ю. І. Принципи тлумачення основних прав людини через призму міжнародного прецедентного права.

Еволюція права спричинила появу принципів тлумачення, які можуть застосовуватися до кількох формальних джерел. Таким чином, були розроблені принципи тлумачення закону та Конституції. Сучасна тенденція до матеріалізації права ставить питання про принципи тлумачення основних прав. Таке тлумачення фундаментальних прав вказує на зміну парадигми в бік матеріальної справедливості. Протягом ХХ століття в основних конституційних демократіях світу принципи тлумачення конституцій були закріплені. Протягом багатьох років у демократичних конституційних режимах світу судді розвивали або запозичували в інших конституційних юрисдикціях принципи тлумачення конституцій. У цей період також сталося, що права людини стали об'єктом широкого визнання та розвитку в універсальній сфері, що поклало початок рясному етапу генерації міжнародних інструментів індивідуальних прав, які стали відомі як права людини. З точки зору прав особи було розроблено кілька принципів тлумачення основних прав, які застосовуються незалежно від того, чи визнаються вони в правовому тексті, у конституційному тексті чи в конвенційному. Останнє є те, що можна було б назвати правилом автономії принципів тлумачення прав. Отже, тлумачення закону та Конституції – в державному порядку – і тлумачення міжнародних договорів – в міжнародному порядку – знаходяться на тому самому рівні аналізу, відносно формального джерела. З іншого боку, тлумачення фундаментальних прав відповідало б аналітичній категорії, відмінній від попередньої, де формальне джерело, яке містить право, не буде визначальним елементом тлумачення. Протягом історії та еволюції права вироблялися різні механізми застосування загальної та абстрактної правової норми до конкретного випадку. Для здійснення зазначеного застосування, яке набуває форми конкретизації особливо в конституційному праві, суддя переходить до тлумачення норми.

Ключові слова: принципи тлумачення права; тлумачення основних прав; права людини; конституційна судова практика

Burdeynyy Yu. I. Principles of interpretation of fundamental human rights through the prism of international case law.

The evolution of law has given rise to principles of interpretation that can be applied to several formal sources. Thus, the principles of interpretation of the law and the Constitution were developed. The modern trend towards the materialization of law raises questions about the principles of interpretation of fundamental rights. This interpretation of fundamental rights indicates a paradigm shift towards material justice. During the 20th century, the principles of interpreting constitutions were established in the main constitutional democracies of the world. Over the years, in the democratic constitutional regimes of the world, judges have developed or borrowed principles of constitutional interpretation from other constitutional jurisdictions. It was also during this period that human rights became the object of widespread recognition and development in the universal sphere, which initiated a profuse phase of generation of international instruments of individual

rights, which became known as human rights. From the point of view of individual rights, several principles of interpretation of fundamental rights have been developed, which apply regardless of whether they are recognized in the legal text, in the constitutional text or in the convention. The latter is what could be called the rule of autonomy of the principles of interpretation of rights. Therefore, the interpretation of the law and the Constitution – in the state order – and the interpretation of international treaties – in the international order – will be at the same level of analysis, relative to the formal source. On the other hand, the interpretation of fundamental rights would correspond to an analytical category different from the previous one, where the formal source containing the right would not be a determining element of the interpretation. Throughout the history and evolution of law, various mechanisms of applying general and abstract legal norms to a specific case have been developed. In order to implement the specified application, which takes the form of concretization, especially in constitutional law, the judge proceeds to the interpretation of the norm.

Keywords: principles of legal interpretation; interpretation of fundamental rights; Human Rights; constitutional judicial practice

Постановка проблеми. конституційна юрисдикція не повинна розуміти фундаментальні права як індивідуальні суб'єктивні права, оскільки цього виявляється недостатнім на даний момент, оскільки це формальне бачення не відповідає інтегруючій ефективності нормативної сили всієї Конституції, яка заснована на пошуку матеріалізації права в соціальній дійсності. Тоді тлумачення має здійснюватися шляхом протиставлення конституційної норми панівній соціальній та економічній реальності в момент, коли норма буде застосовуватися, і відповідно до системи вищих цінностей і фундаментальних принципів.

Ступінь дослідження. Різні аспекти принципів тлумачення на національному рівні досліджували Є. Васьковський, О. Капліна, І. Лукашук, О. Лукашук, С. Опотяк, С. Прийма, П. Рабінович, Ю. Тодика, С. Федик, Т. Хабрієва, О. Черданцев та інші науковці. Основу цієї роботи становлять праці таких вчених: А. Ногейр, А. Сквелла, Ф.К. фон Савіньї та М. Пінто.

Метою статті допомогою аналізу юриспруденції мається на меті визначити існування принципів тлумачення та, де це доречно, проаналізувати, критикувати та охарактеризувати їх. У статті ми зосередимося на випадках конституційної юриспруденції, маючи можливість довільно доповнювати їх випадками міжнародної юриспруденції, лише як доповнення, посилення або контраст. Останнє є виправданим, оскільки, як зазначає А. Ногейра, «розробка основних критеріїв тлумачення була здійснена (sic) міжнародними юрисдикціями, створеними для їхнього захисту, які пізніше поступово перейняли конституційні юрисдикції та звичайні суди».

Виклад матеріалу. З юридичної точки зору велика частина доктрини розуміє тлумачення в сенсі герменевтики. Глосатори консолідували цю герменевтичну діяльність у сфері правових текстів римського права [3]. З цієї причини в наш час юридичне тлумачення принципово трансформувалося в тлумачення текстів; однак, як ми розглянемо далі, інтерпретаційна діяльність на цьому не закінчується. Савіньї запропонував традиційні методи тлумачення юридичних текстів уже в той час, коли основним юридичним текстом був закон, що виходив із парламенту та становив прояв суверенної волі. Потім правове тлумачення стало тлумаченням закону [4]. Традиційними методами тлумачення закону є граматичний або буквальный, логічний, історичний та систематичний метод. У цьому контексті А. Сквелла зазначає, що тлумачення закону – це операція, яка полягає у встановленні певного значення юридичних норм, які формують законодавчий закон, або, за бажанням, операція, призначена для встановлення можливого значення або значень, які мають мовні твердження. автор закони були використані для встановлення та передачі його нормативного повідомлення [5].

Принципи тлумачення норм права С. Прийма розглядає як фундаментальні, імперативні положення, що забезпечують ефективність, якість, єдність і доцільність інтерпретаційного процесу, вони перебувають у тісному взаємозв'язку та спрямовують пізнавальну діяльність інтерпретатора [6].

Pro homine принцип тлумачення визначається як «герменевтичний критерій, який інформує все законодавство про права людини, на підставі якого потрібно йти до найширшої норми або до найширшого тлумачення, коли йдеться про визнання захищених прав і, навпаки, до норми або до найбільш обмежене тлумачення, коли мова йде про встановлення постійних обмежень на здійснення прав або їх позачергове призупинення» [1]. Цей принцип збігається з фундаментальною рисою права прав людини, тобто завжди на користь людини. Один з аспектів, який характеризує принцип pro homine, полягає в тому, що незалежно від того, де знаходиться норма, на правовому, конституційному чи міжнародно-

му рівні, та, яка надає найбільший захист правам особи, або та, яка є менш шкідливою чи які обмежують індивіда, переважатимуть ці права.

Цей принцип тлумачення застосовний не лише до позитивізованих норм, а й до тих звичаєвих норм, які збагачують зміст договорів і конституцій. Крім того, ніщо не заважає національному праву зрештою забезпечувати кращий захист прав, ніж міжнародний порядок, і в цьому випадку, застосовуючи принцип *pro homine*, суддя повинен надавати перевагу праву, яке найбільше захищає. Принцип *pro homine* також вказує на те, що «у разі сумніву, має бути обрано тлумачення, яке захищає, забезпечує, гарантує права людини в цілому, у цілісній структурі у світлі цінностей, які їх інформують».

Принцип розширювального тлумачення основних прав полягає в розширенні змісту захисту права під час його застосування та уникненні таким чином його невинного обмеження. Експансивну силу фундаментальних прав можна розглядати з двох точок зору. З одного боку, з точки зору тлумачення розширення юридичних наслідків основних прав, що в загальних рисах означає, що основні права впливають на все законодавство, включаючи процесуальне право і навіть приватне право.

Основні права набувають преференційного положення в правовій системі і, отже, розширювальної сили в нинішній конституційній державі, тобто такі права мають бути розширені як у діях органів державної влади, так і в підготовці, застосуванні і тлумаченні решти норм правової системи. Цей поперечний сенс набуває чинності як в обов'язку суб'єктів, пов'язаних основними правами, забезпечувати їх виконання, так і в здатності носіїв таких прав вимагати їх [2, с. 70].

Цей принцип, зокрема, незважаючи на те, що він не сформульований і не визнаний таким чітким чином, як принцип *pro homine*, є принципом, який глибоко вкорінений у міркуваннях, які використовує суддя під час ухвалення рішення. Крім того, він не вичерпується лише одним виразом, оскільки, як і попередні принципи, цей також пов'язаний із принципом *pro homine*, починаючи з того, що основні характеристики основних прав полягають у тому, що ці права є невід'ємними. для людей невідчужуваний, універсальний, неподільний і взаємозалежний.

З точки зору складових Конституції, у загальних рисах, можна знайти в ній догматичну та органічну частини, які доповнюють одна одну. Тлумачення органічної частини, яка організовує політичні інститути, завжди буде обмежувальним, щоб уникнути будь-яких зловживань або надмірностей у здійсненні повноважень, які Конституція надає державним органам. З іншого боку, догматична частина, де містяться права та свободи людини, тут суддя дасть широке та розширене тлумачення основних прав. Чітке вираження принципу розширювального тлумачення полягає в тому, що правова система повинна бути вищою за мінімальний рівень захисту прав, який включає всі галузі права і є відповідальністю всіх судів. Ця ідея підкріплюється підтвердженням захисту прав, пов'язаних із належною правовою процедурою за будь-яких обставин.

Контроль за конвенціональністю є точним моментом для застосування на практиці принципу розширювального тлумачення, оскільки за допомогою цього принципу перекладач буде прагнути або повинен прагнути призначити найбільшу силу та найбільший обсяг фундаментальному праву, де б воно не знаходилося національному чи міжнародному законодавстві.

Тлумачення конституційного тексту відрізняється від тлумачення закону, оскільки, як було стверджено, зміст Конституції та її мета відрізняються від змісту закону. Отже, принципи, якими керується юридичне тлумачення, недостатні для здійснення тлумачення Конституції. З цієї причини для тлумачення конституційного тексту були розроблені більш відповідні та придатні методи. З точки зору матеріальної Конституції, ці параметри можуть бути визначені її верховенством, яке, серед іншого, розуміється та виправдовується «її змістом, тією мірою, якою Конституція юридично виражає основний зміст, який становить згадану спільноту, що це основні права та організація та обмеження політичної влади».

Висновки. Розвиток права в останньому столітті призвів до швидкої еволюції принципів тлумачення. Саме з точки зору розвитку права розглядається мутація елементів, які домінували в баченні позитивістського формалізму в останні десятиліття, що мало істотний вплив на публічне право. У цій сфері можна сказати, що ми стикаємося з новими принципами тлумачення, які були розроблені значною мірою завдяки змінам у правовій парадигмі. Зміна парадигми не настільки присутня в першій класифікації між тлумаченням права та тлумаченням конституції, оскільки обидва продовжують бути формальними тлумаченнями, що посиляються на мову, що міститься в нормативному тексті. Тим не менш, нова парадигма розкривається при тлумаченні основних прав, які вважаються основними цінностями правової системи. У цьому випадку значення текстової мови перестало б бути центральним,

а значення матеріального змісту висловлювання стало б актуальним. Таким чином можна було б подумати про нове публічне право, яке вимагало б нових принципів тлумачення. Принципи тлумачення основних прав, які використовувала судова практика, проаналізована в цьому дослідженні, це принцип *pro homine*; принцип тлумачення щодо практичного та ефективного захисту, а не теоретичного чи ілюзорного; і принцип розширювального тлумачення (або розширювальної сили) прав.

Список використаних джерел:

1. Arias Ruelas, Salvador Felipe, "La reforma constitucional de derechos humanos y la transversalización de los derechos", *Revista IUS*, año V, núm. 28, julio-diciembre de 2011, pp. 68-84
2. Pinto, Mónica, El principio pro homine. Criterios de hermenéutica y pautas para la regulación de los derechos humanos, en *Archivo de la biblioteca electrónica de la Corte Interamericana de Derechos Humanos*, p. 163
3. Romero, Juan, *Imagen elemental de la hermenéutica jurídica*, México, Suprema Corte de Justicia de la Nación, 2012, p. XIV.
4. Savigny, Friedrich Karl von, *Metodología jurídica*, trad. de J. J. Santa-Pinter, Buenos Aires, Depalma, 1994.
5. Squella, Agustín, *Introducción al derecho*, 2a. ed., Santiago de Chile, Editorial Jurídica de Chile, 2011, p. 597.
6. Прийма С. В. Принципи тлумачення норм права (до постановки питання). *Державне будівництво та місцеве самоврядування* : зб. наук. праць ; ред. кол. Ю. П. Битяк та ін. Вип. 19. X., 2010. С. 116–126.